

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03.

Кафедра управління персоналом, економіки праці та економічної теорії

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Економічна теорія»**

з підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Туризм

Полтава 2020 рік

Розробник програми:

Шаповалов В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Пантелеймоненко А.О., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавської державної аграрної академії;

Яковенко Л.І., д.е.н., професор, професор кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Програму навчальної дисципліни «Економічна теорія» обговорено і схвалено на засіданні кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії

Протокол засідання кафедри від 22 травня 2020 р., № 9.

Завідувач кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії д.е.н., професор

_____ Т. А. Костишина

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми «Туризм», к.е.н.

_____ Ю. В. Карпенко

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради, д.е.н., професор

_____ Н. С. Педченко

ЗМІСТ

Коротка анотація навчальної дисципліни.....	4
Вступ.....	6
Програмний зміст навчальної дисципліни	7
Рекомендовані джерела інформації	15

КОРОТКА АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна економіка є об'єктом наукового пізнання значної кількості окремих наук та навчальних дисциплін, які переслідують конкретну ціль – отримання економічних знань, які допомагають у вирішенні фундаментальної економічної суперечності – суперечності між безмежними людським потребами та обмеженими економічними ресурсами. Разом з тим, дослідження економіки як особливої сфери життєдіяльності людей вимагає комплексного підходу і взаємодії окремих економічних наук, що й забезпечує економічна теорія та її структурні частини – мікроекономіка та макроекономіка.

Сучасні умови вимагають від фахівців не лише всебічного знання окремих фахових дисциплін, але й глибокої системної теоретичної підготовки, розуміння принципів та закономірностей функціонування ринкової економіки, здатності до прогнозування можливих шляхів її розвитку. Це зумовлює поглиблення теоретичних знань та практичних навичок на сучасній методологічній основі, яка охоплює світові тенденції розвитку наукового дослідження. Вивчення економічної теорії сприяє формуванню у майбутніх фахівців наукового світогляду, розширює їх кругозір, розвиває логічне та аналітичне мислення.

Современная экономика является объектом научного познания значительного количества отдельных наук и учебных дисциплин, которые преследуют конкретную цель - получение экономических знаний, которые помогают в решении фундаментального экономического противоречия - противоречия между безграничными человеческим потребностям и ограниченными экономическими ресурсами. Вместе с тем, исследование экономики как особой сферы жизнедеятельности людей требует комплексного подхода и взаимодействия отдельных экономических наук, что и обеспечивает экономическая теория и ее структурные части - микроэкономика и макроэкономика.

Современные условия требуют от специалистов не только всестороннего знания отдельных профессиональных дисциплин, но и глубокой системной теоретической подготовки, понимания принципов и закономерностей функционирования рыночной экономики, способности к прогнозированию возможных путей ее развития. Это обуславливает углубление теоретических знаний и практических навыков на современной методологической основе, которая охватывает мировые тенденции развития научного исследования. Изучение экономической теории способствует формированию у будущих специалистов научного мировоззрения, расширяет их кругозор, развивает логическое и аналитическое мышление.

Modern economics is the object of scientific knowledge of a large number of individual sciences and disciplines that pursue a specific goal - to obtain economic knowledge that helps solve the fundamental economic contradiction - the contradiction between the limitless human needs and limited economic resources. At the same time, the study of economics as a special sphere of human life requires a

comprehensive approach and interaction of individual economic sciences, which provides economic theory and its structural parts - microeconomics and macroeconomics.

Modern conditions require from specialists not only comprehensive knowledge of certain professional disciplines, but also deep systematic theoretical training, understanding of the principles and patterns of functioning of a market economy, the ability to predict possible ways of its development. This leads to the deepening of theoretical knowledge and practical skills on a modern methodological basis, which covers global trends in research. The study of economic theory contributes to the formation of future specialists' scientific worldview, expands their horizons, develops logical and analytical thinking.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Економічна теорія» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Туризм» освітня програма Туризм, затвердженої наказом по університету від 22 березня 2019 р., № 60.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення сутності і закономірностей розвитку економічних явищ і процесів, економічної поведінки окремих економічних суб'єктів та наслідків їх сумісної діяльності в умовах обмеженості ресурсів з метою задоволення безмежних людських потреб.

Метою навчальної дисципліни є набуття майбутніми фахівцями теоретичних знань і практичних навичок, що дають змогу самостійно здійснювати аналіз та дослідження економічних явищ і процесів на мікро- та макрорівнях економічної системи, закономірностей їх розвитку на основі креативного та критичного типу економічного мислення.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:

– загальні: K04 (ЗК04) здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу; K06 (ЗК06) здатність шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел;

– спеціальні, фахові, предметні: K15 (СК01) знання та розуміння предметної області та розуміння специфіки професійної діяльності; K16 (СК02) здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

– ПР01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів;

– ПР02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук;

– ПР04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору;

– ПР10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).

– ПР20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання;

– ПР24. Володіти інструментарієм економічного аналізу ефективності використання ресурсного потенціалу туристичних підприємств та приймати обґрунтовані рішення щодо вирішення проблемних ситуацій.

Навчальна дисципліна є обов'язковою у відповідності до навчального плану.

Форма підсумкового контролю знань екзамен.

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК НАУКА. МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКА

Зародження економіко-теоретичних знань. Об'єкт та предмет економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства. Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Економічні і неекономічні блага, їх властивості та критерії класифікації. Ресурси виробництва та їх види. Використання економічних ресурсів. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа виробничих можливостей. Економічний вибір. Ефективність економіки та головне завдання економічної теорії. Місце економічної теорії в системі економічних наук. Складові сучасної економічної теорії. Місце і роль мікроекономіки та макроекономіки в економічній науці. Об'єкт і предмет мікроекономіки та її наукова проблематика. Завдання мікроекономіки, її функції. Об'єкт і предмет макроекономіки та її наукова проблематика. Завдання макроекономіки, її функції. Основні макроекономічні проблеми й суперечності. Суб'єкти й об'єкти економічних відносин на мікро- та макрорівнях, їх взаємодія. Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Особливості мікро- та макроекономічного дослідження. Методи та принципи економічних досліджень. Економічне моделювання. Граничний і функціональний аналіз. Ендогенні й екзогенні змінні. Статичні та динамічні моделі. Аналіз ex-post та ex-ante. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями, школи та течії економічної теорії. Макроекономічні ідеї класичної теорії. Кейнсіанська революція в макроекономіці. Некейнсіанська та неокласична теорії. Альтернативні теорії макроекономічного регулювання. Монетаристська теорія. Теорія адаптивних і раціональних очікувань. Теорія економіки пропонування. Сучасні напрями розвитку мікроекономіки: теорія ігор, теорія суспільного вибору, теорія вибору в умовах невизначеності і ризиків.

ТЕМА 2. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНОВАГИ РИНКУ

Поняття ринкового попиту та ринкової пропозиції. Способи моделювання ринкового попиту та ринкової пропозиції: табличний, аналітичний та графічний. Закон попиту. Функція попиту від ціни. Нецінові фактори ринкового попиту. Парадокси закону попиту. Закон пропозиції. Функція пропозиції від ціни. Нецінові фактори ринкової пропозиції благ. Виключення із закону пропозиції. Взаємодія попиту і пропозиції: ринкова рівновага. Поняття рівноважної ціни, рівноважного обсягу, надлишку та дефіциту. Надлишок покупця та надлишок продавця. Прикладні аспекти застосування аналізу

рівноваги. Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту. Коефіцієнт цінової еластичності попиту, способи його обчислення та діапазон значень. Перехресна еластичність попиту на блага за їх ціною. Показники перехресної еластичності для благ-субститутів і комплементарних благ. Еластичність попиту за доходом, методи обрахунку і параметри значень для нормальних та малоцінних благ. Цінова еластичність пропозиції благ. Коефіцієнт цінової еластичності пропозиції, способи його обчислення і діапазон значень. Типи цінової еластичності пропозиції. Еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

ТЕМА 3. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

Корисність благ як економічна категорія. Кардиналістський та ординалістський підхід до аналізу корисності. Загальна і гранична корисність. Перший закон Госсена. Оптимізація споживчого вибору (рівновага споживача). Другий закон Госсена. Уподобання як відправний фактор споживчого вибору. Аксиоми ординалізму. Крива байдужості як модель споживчих уподобань (переваг). Карта кривих байдужості та їх властивості. Нахил кривої байдужості. Гранична норма заміщення двох благ (*MRS*) та способи її обчислення. Бюджетне обмеження споживача. Рівняння бюджетного обмеження та бюджетної лінії. Бюджетна лінія як модель споживчих можливостей. Ординалістський підхід до оптимізації споживчого вибору. Реакція споживача на зміну його доходу. Побудова лінії «дохід-споживання». Форма кривої «дохід-споживання» для різних груп благ. Криві Енгеля. Закони Енгеля. Функції Торнквіста. Реакція споживача на зміну цін товарів. Побудова кривої «ціна-споживання». Форма кривої «ціна-споживання». Побудова кривої індивідуального попиту. Загальний ефект від зміни ціни блага та його складові: ефект заміщення й ефект доходу. Моделювання ефектів доходу і заміщення за концепцією Є. Слуцького та Дж. Хікса. Особливості впливу ефектів доходу та заміщення на попит індивіда.

ТЕМА 4. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ ФІРМИ

Фірма як виробничо-ринкова система. Основні припущення про умови діяльності та мотивацію поведінки фірми. Виробнича функція фірми, її аналітичні характеристики. Короткотерміновий та довготерміновий періоди діяльності фірми. Аналіз ефективності виробництва у короткотерміновому періоді: однофакторна виробнича функція. Загальна, гранична і середня продуктивність фактора виробництва та їх графічне моделювання. Закон спадної граничної продуктивності. Аналіз ефективності виробництва у довготерміновому періоді: двофакторна виробнича функція. Карта ізоквант, форми і властивості ізоквант. Гранична норма технологічного заміщення факторів, способи її обчислення. Ефект масштабу виробництва. Теорема Вікселя-Джонсона. Бюджетне обмеження виробника. Ізокоста. Карта ізокост. Оптимум (рівновага) виробника, його аналітичний і графічний аналіз. Ізокліналь. Виведення функції витрат виробництва. Витрати (вартість)

виробництва, дохід і прибуток. Бухгалтерський та економічний прибуток. Аналіз витрат виробництва у короткотерміновому періоді. Постійні, змінні, загальні, середні і граничні витрати фірми. Економічна взаємозумовленість показників витрат у короткотерміновому періоді. Закон зростання граничних витрат. Аналіз витрат фірми у довготерміновому періоді. Задача мінімізації витрат у довготерміновому періоді. Довготермінові загальні, середні і граничні витрати.

ТЕМА 5. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКОВИХ СТРУКТУР

Ринкова структура, її характерні ознаки. Типи ринкових структур: досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Модель ринку досконалої конкуренції, її типові ознаки. Ринкова стратегія конкурентної фірми у короткотерміновому періоді: пристосування до ціни і максимізація прибутку. Два підходи до вибору обсягу виробництва: загальний і граничний аналіз прибутковості. Універсальне правило визначення обсягу виробництва. Основні випадки оптимізації становища конкурентної фірми у короткому періоді: прибутковість, беззбитковість, мінімізація збитків, припинення виробництва. Криві індивідуальної та галузевої пропозиції у короткому періоді. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Модель ринку чистої монополії, її типові ознаки. Ринкова стратегія фірми-монополіста у короткотерміновому періоді: визначення ціни та максимізація прибутку. Крива ринкового попиту за монополією як крива попиту на продукт єдиної фірми. Економічна взаємозумовленість ціни монополіста та показника його середнього доходу. Крива граничного доходу за монополією. Випадки оптимізації фірми-монополіста у короткотерміновому періоді діяльності. Економічна ефективність чистої монополії. Цінова дискримінація. Монопольна влада, методи її виміру й регулювання: індекси Лернера та Герфіндаля-Гіршмана. Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Еластичність попиту за монополістичною конкуренцією. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика в умовах монополістичної конкуренції. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. Модель олігопольного ринку та її ознаки. Стратегічна взаємодія фірм. Оптимізація обсягу випуску олігополістом: модель дуополії Курно. Функції і криві реагування. Олігопольне ціноутворення: модель «ламаної кривої попиту», модель Бертрана, ціноутворення за принципом «витрати плюс прибуток», модель картельного ціноутворення «лідерство в цінах». Цінові війни та їх руйнівні наслідки.

ТЕМА 6. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКІВ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ

Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва: цілі й обмеження. Граничний фізичний продукт виробничого ресурсу, методика його обчислення і графічна інтерпретація.

Граничні витрати ресурсу і максимізація прибутку виробником. Попит на ресурси, зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Праця як фактор виробництва. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Ринкова пропозиція послуг праці. Криві пропозиції праці. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю. Попит монополії на працю і монопольна рівновага. Монопсонічний та олігопсонічний ринки, їх особливості. Монопольна влада продавців праці. Контроль профспілок над пропонуванням робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння монополія й визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу і капітальні фонди. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Часова перевага як економічна категорія. Поняття поточної, або дисконтової вартості, методика її обчислення. Поточна вартість і ринкова ціна основних фондів. Обґрунтування інвестиційних рішень щодо придбання основних фондів. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень. Ринок землі. Особливості землі як фактору виробництва. Особливості формування пропозиції землі та попиту на землю. Рента. Ціна землі.

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНА РИНКОВА РІВНОВАГА, ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СУСПІЛЬНИЙ ДОБРОБУТ

Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого, дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Загальна рівновага за Парето. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Оптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Ефективність та справедливість. Критерії оцінки добробуту. Теореми суспільного добробуту.

ТЕМА 8. МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ НЕДОЛІКІВ РИНКОВОГО МЕХАНІЗМУ

Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади, непрозорість ринків, неповна чи асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільно значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми регулювання. Сучасна

економічна теорія прав власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Інституційна природа сучасної фірми. Загальні та специфічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати. Поняття зовнішніх ефектів. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії. Теорема Коуза. Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключеність. Суспільні блага та ефективність. Неспроможність ринкового механізму регулювати ефективність суспільних благ та функції держави.

МОДУЛЬ 2. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

ТЕМА 9. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного аналізу. Основні методологічні принципи системи національних рахунків. Моделі макроекономічного кругообігу. Запаси і потоки. Основні показники макроекономічних вимірювань. Валовий національний та валовий внутрішній продукт. Кінцева та проміжна продукція. Методи обчислення валового внутрішнього продукту: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Безподатковий дохід. Валовий національний дохід та валовий наявний національний дохід. Макроекономічні показники на чистій основі. Чистий національний продукт, національний дохід, особистий дохід, дохід кінцевого використання. Номінальні та реальні макроекономічні показники. Темпи зростання та приросту ВВП. Індекси цін та дефлятор ВВП. Інфлювання та дефлювання ВВП. Суспільний добробут і тіньова економіка. Методика обчислення тіньової економіки. Чистий економічний добробут.

ТЕМА 10. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТОВАРНОГО РИНКУ

Сутність сукупного попиту та його відмінність від індивідуального попиту. Крива сукупного попиту. Цінові фактори сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект імпортих закупівель. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на криву сукупного попиту. Сукупна пропозиція. Вплив товарних цін на сукупну пропозицію. Крива сукупної пропозиції залежно від фази економічного циклу. Кейнсіанський, проміжний та класичний відрізки кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції. Споживання та заощадження як функції доходу. Безподатковий дохід як основний фактор споживання та заощадження. Недоходні фактори споживання та заощадження: багатство, ціни, очікування, споживча заборгованість, оподаткування. Кейнсіанська функція споживання. Сучасна модифікація кейнсіанської функції споживання. Гранична схильність до споживання та заощаджень. Чинники, що впливають на граничну схильність до споживання та заощаджень. Індуційоване й автономне споживання. Функції споживання з урахуванням фактора часу. Теорія Фішера про міжчасовий вибір

споживача. Вплив на споживання поточного доходу, заощаджень та позик. Гіпотеза життєвого циклу Модільяні. Функція споживання за гіпотезою життєвого циклу. Гіпотеза постійного доходу. Інвестиції та фактори інвестування. Очікувана норма чистого прибутку та процентна ставка як основні фактори інвестиційного попиту. Номінальна та реальна процентна ставка. Крива сукупного попиту на інвестиції. Зовнішні фактори сукупного попиту на інвестиції. Кейнсіанська функція інвестицій. Гранична ефективність капіталу. Графічна та математична інтерпретація кейнсіанської функції інвестицій. Неокласична функція інвестицій. Бажаний обсяг капіталу, граничні витрати на капітал, очікуваний обсяг виробництва. Математична інтерпретація неокласичної функції інвестицій. «Сукупний попит - сукупна пропозиція» як базова модель економічної рівноваги (модель «AD-AS»). Механізм досягнення рівноваги в економіці на окремих відрізках кривої сукупної пропозиції. Короткострокова і довгострокова рівновага. Збурення сукупного попиту та сукупної пропозиції та механізм відновлення економічної рівноваги.

ТЕМА 11. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ГРОШЕЙ

Пропозиція грошей. Сутність пропозиції грошей та грошові агрегати. Грошова база та її компоненти: готівка та банківські резерви, обов'язкові й надлишкові резерви. Грошовий мультиплікатор, коефіцієнт готівки, резервна норма. Мультиплікація грошової бази банківською системою. Грошова пропозиція як функція процентної ставки і крива пропозиції грошей. Попит на гроші. Класичний підхід до функції попиту на гроші. Рівняння грошового попиту кількісної теорії грошей. Кембриджські економісти про функцію попиту на гроші. Кейнс про мотив попиту на гроші. Процентна ставка й альтернативна вартість зберігання грошей. Фрідменівська функція попиту на гроші. Кейнсіанська функція попиту на гроші. Грошовий ринок й механізм його функціонування. Рівняння рівноваги на грошовому ринку. Роль процентної ставки у врівноваженні грошового ринку. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку.

ТЕМА 12. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ. ІНФЛЯЦІЯ ТА БЕЗРОБІТТЯ

Ринок праці. Попит і пропонування на ринку праці. Заробітна плата як ціна робочої сили. Механізм функціонування ринку праці. Неокласична теорія ринку праці. Неокласична функція попиту на працю. Неокласична функція пропозиції праці. Графічна інтерпретація неокласичної моделі ринку праці. Кейнсіанська теорія ринку праці. Кейнсіанська функція попиту на працю. Кейнсіанська функція пропозиції праці. Графічна інтерпретація кейнсіанської моделі ринку праці. Зайнятість і безробіття. Показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, природне. Тривалість безробіття. Повна зайнятість та потенційний рівень виробництва. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття. Державне регулювання зайнятості населення. Інфляція,

температура інфляції. Види інфляції залежно від темпу інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Збалансована та незбалансована інфляція, очікувана та неочікувана інфляція. Дефляція та стагфляція. Причини та наслідки інфляції. Роль грошей в інфляційному механізмі: монетаристський підхід і позиція кейнсіанців. Чинники інфляції попиту. Чинники інфляції витрат. Інфляція очікування. Основні наслідки високої інфляції. Інфляція і безробіття. Ранній варіант кривої Філіпса. Сучасна крива Філіпса та її відмінність від раннього варіанта. Крива Філіпса у довгостроковому періоді.

ТЕМА 13. МОДЕЛІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ

Рівновага на товарних і фінансових ринках. Рівноважна процентна ставка. Моделі макроекономічної рівноваги. Метод «витрати – випуск». Графічна модель «витрати – випуск». Фактичні та заплановані витрати. Модель «кейнсіанський хрест». Заплановані та фактичні інвестиції. Метод «вилучення – ін'єкції» та його графічне відображення. Мультиплікативний вплив сукупних витрат на валовий внутрішній продукт. Сутність простого мультиплікатора витрат. Математична інтерпретація мультиплікатора витрат. Модель мультиплікатора – акселератора. Рівноважний ВВП в умовах неповної та повної зайнятості. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних витрат. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних витрат. Графічні моделі рецесійного й інфляційного розриву. Товарний ринок і крива *IS*. Чинники, що зміщують криву *IS*. Грошовий ринок і крива *LM*. Чинники, що зміщують криву *LM*. Модель «*IS – LM*» як модель одночасної рівноваги на товарному та грошовому ринку. Інвестиційна та ліквідна пастка.

ТЕМА 14. МАКРОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Макроекономічна політика держави: зміст, цілі, засоби. Макроекономічні функції держави. Недоліки державного регулювання економіки. Теорії економічної політики Я. Тінбергена та Р. Манделла. Критика Р. Лукаса. Фіскальна політика держави. Дискреційна фіскальна політика. Державні закупки та податки як інструменти фіскальної політики, спрямованої на попит. Автономний вплив державних закупок і податків на рівень виробництва. Мультиплікатор податків. Спільний вплив державних закупок і податків на рівень виробництва. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фіскальна політика. Податки як вмонтовані стабілізатори економіки. Ефект вмонтованих стабілізаторів в умовах спаду та інфляційного зростання. Обмеженість вмонтованих стабілізаторів і необхідність дискреційної фіскальної політики. Фіскальна політика, спрямована на пропозицію. Попит і пропозиція як об'єкти податкового варіанта фіскальної політики. Стимулюючий варіант впливу податків на пропозицію. Крива Лаффера та можливість її практичного застосування. Фіскальна політика та бюджетний дефіцит. Стимулююча фіскальна політика як фактор бюджетного дефіциту. Способи збалансування державного бюджету: на щорічній основі, на циклічній основі, принцип функціональних фінансів. Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Державний борг та управління ним. Грошово-кредитне регулювання економіки.

Сутність монетарної політики. Кінцеві цілі монетарної політики та зв'язок між ними. Проміжні цілі монетарної політики та проблема їх вибору. Основні інструменти регулювання грошової пропозиції: операції з державними цінними паперами на відкритому ринку, процентна політика, нормування обов'язкових резервів комерційних банків. Вплив грошово-кредитної політики на рівень національного виробництва. Політика «дешевих» і «дорогих» грошей. Наслідки впливу на економіку стимулюючої монетарної експансії в короткостроковому періоді та їх графічна інтерпретація. Наслідки впливу на економіку монетарної експансії в довгостроковому періоді та їх графічна інтерпретація. Нейтральність грошей у довгостроковому періоді. Ефекти доходу та витіснення фіскальної політики у моделі « $IS - LM$ ». Ефекти доходу та ліквідності монетарної політики у моделі « $IS - LM$ ». Одночасне застосування інструментів фіскальної та монетарної політики. Порівняльна ефективність фіскальної та монетарної політики держави у моделях « $AD - AS$ » та « $IS - LM$ ».

ТЕМА 15. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ

Зовнішньоекономічна діяльність та її структура. Теорії порівняльних переваг про доцільність зовнішньоекономічної діяльності країни. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Платіжний баланс. Сутність та методологія складання платіжного балансу. Дебетові та кредитові операції. Еквівалентний обмін цінностей і трансферти. Автономна стаття «Помилки та упущення». Рахунок поточних операцій та його складові. Рахунок капітальних операцій і зміст його складових. Взаємозв'язки рахунків. Модель платіжного балансу. Модель балансу автономних операцій. Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу. Валютний курс. Котирування валюти. Зв'язок між курсами національної та іноземної валюти. Паритет купівельної спроможності валюти. Модель реального валютного курсу. Двосторонній і багатосторонній валютний курс. Попит і пропозиція як фактори валютного курсу. Зв'язок між валютним курсом і платіжним балансом. Валютні режими та державне регулювання валютного курсу. Вплив зовнішньої торгівлі на економіку. Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування рівноважного ВВП, обчисленого за методом «витрати – випуск». Гранична схильність до імпорту. Функція споживання у відкритій економіці. Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування економічної рівноваги, визначеної за методом «вилучення – ін'єкції». Країна як чистий дебітор або як чистий кредитор. Чинники, що впливають на чистий експорт. Функція чистого експорту. Вплив чистого експорту на ВВП, мультиплікатор витрат у відкритій економіці. Моделі малої і великої відкритої економіки. Макроекономічна рівновага у відкритій економіці. Проблема подвійної рівноваги: загальна економічна рівновага на рівні повної зайнятості при нульовому сальдо платіжного балансу. Модель Манделла-Флемінга для малої відкритої економіки. Рівновага моделі « $IS - LM$ » і вплив на неї фіскальної, монетарної та зовнішньоекономічної політики держави.

Порівняльний аналіз макроекономічної політики при фіксованому та плаваючому обмінних курсах. Висновки з моделі Манделла-Флемінга.

ТЕМА 16. МАКРОЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА

Макроекономічна нестабільність і нерівномірність економічного розвитку. Циклічність як форма економічної динаміки. Економічні (ділові цикли). Типи циклів. Теорії циклічних коливань. Індикатори циклічних коливань. Структура економічного циклу. Моделі економічних циклів. Економічне зростання і економічний розвиток. Характерні риси сучасного економічного зростання. Джерела та чинники економічного зростання. Екстенсивне й інтенсивне зростання економіки. Показники економічного зростання. Основні положення кейнсіанської теорії економічного зростання. Модель економічного зростання Харрода – Домара. Гранична схильність до заощадження та ефективність капіталовкладень як головні фактори моделі Харрода – Домара. Умови економічного зростання в моделі Харрода – Домара. Основні положення неокласичної теорії економічного зростання. Виробнича функція економічного зростання. Маржиналіська та структураліська теорії економічного зростання. Модель економічного зростання Солоу. Фактори економічного зростання в моделі Солоу в довгостроковому та короткостроковому періодах. Продуктивність праці як головна умова економічного зростання. Стійкий рівень капіталоозброєності в моделі Солоу. «Золоте правило» як критерій норми заощаджень. Залишок Солоу.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – 4-те вид., переробл. і доповн. – Київ : Знання, 2008. – 743 с.
2. Базилінська О. Я. Макроекономіка : навч. посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид., випр. – Київ : Центр навч. л-ри, 2009. – 442 с.
3. Базилінська О. Я. Мікроекономіка : навч. посібник / О. Я. Базилінська, О. В. Мініна. – 3-те вид., випр. – Київ : Центр учб. л-ри, 2009. – 352 с.
4. Батура О.В. Макроекономіка : Навч. посібник / О. В. Батура, О.Ф. Іваншина, Л. Ф. Новікова. – Київ : Центр учб. л-ри, 2007. – 236 с.
5. Гронтковська Г. Е. Макроекономіка : навч. посіб / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 672 с.
6. Данилович-Кропивницька М. Л. Макроекономіка : навч. посібник / М. Л. Данилович-Кропивницька, П. І. Стецюк, І. О. Тивончук. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2014. – 292 с.
7. Косік А. Ф. Мікроекономіка : навч. посібник / А. Ф. Косік, Г. Е. Гронтковська. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навч. л-ри, 2008. – 438 с.
8. Макроекономіка : навч. посібник / за заг. ред. М. І. Макаренко. – Київ : Центр учб. л-ри, 2014. – 216 с.

9. Мікроекономіка : підручник / за ред. В. Д. Базилевич. – Київ : Знання, 2007. – 677 с.
10. Поплавська Ж. В. Мікроекономіка : теорія і практика управлінської економіки : навч. посіб. / Ж. В. Поплавська, О. Й. Криса. – 2-ге вид., переробл.і доповн. – Київ : Алерта, 2012. – 272 с.
11. Рудий М. М. Мікроекономіка : навч. посібник / М. М. Рудий. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Каравела, 2010. – 360 с.
12. Савченко А. Г. Макроекономіка : підручник / А. Г. Савченко. – Київ : КНЕУ, 2008. – 448 с.
13. Солонінко К. С. Макроекономіка : навч. посібник / К. С. Солонінко. – Київ : Центр учб. л-ри, 2015. – 200 с.
14. Шаповалов В. О. Економічна теорія [Електронний ресурс] : дистанційний курс начальної дисципліни / В. О. Шаповалов. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – Режим доступу: навчальна оболонка Moodle Головного центру дистанційного навчання ПУЕТ / <https://el.puet.edu.ua>
15. Шевченко А. Ф. Мікроекономіка : модульний варіант : навч. посібник / А. Ф. Шевченко, О. М. Шевченко. – Москва : Зовнішня торгівля, 2009. – 172 с.

Додаткові:

16. Вініченко І. І. Мікроекономіка : Навч. посібник / І. І. Вініченко, Н. В. Дачій, С. О. Корецька. – Київ : Центр навч. л-ри, 2005. – 272 с
17. Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка : практикум : навч. посібник / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навч. л-ри, 2008. – 418 с.
18. Задоя А. О. Мікроекономіка : Курс лекцій та вправи. Навч. посіб. / А. О. Задоя. – 5-те вид., стереотипне. – Київ : Знання, 2006. – 211 с.
19. Круш П. В. Макроекономіка : навч. посібник / П. В. Круш, С. О. Тульчинська. – 2-е вид., перероб. та доп. – Київ : Центр учб. л-ри, 2008. – 328 с.
20. Макроекономіка : навч. посібник / І. І. Вініченко, О. В. Гончаренко, Н. В. Дачій, С. О. Корецька. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – 176 с.
21. Мікроекономіка : Навч. посібник / В. І. Мельникова, В. Г. Яременко, О. П. Мельникова, В. О. Корнівська. – Київ : Професіонал, 2005. – 400 с.
22. Стеблій Г. Я. Мікроекономіка : навч. посібник / Г. Я. Стеблій. – Київ : ИНКОС, : Центр навч. л-ри, 2007. – 221 с.
23. Шевченко А. Ф. Макроекономіка : модульний варіант : навч. посібник / А. Ф. Шевченко, О. М. Шевченко. – Київ : Зовнішня торгівля, 2009. – 184 с.